

El llenguatge del risc

Josep Maria Morera hauria d'haver estat un acomodat burgès de València, però el va temptar més el risc i el joc del teatre, fins a esdevenir un dels més prestigiosos i alhora aventurers directors de l'escena estatal. Ara observa els escenaris, de moment, amb una curiositat no exempta d'ironia ni, és clar, de coneixement.

E. Sòria

Josep Maria Morera hauria pogut ser el dinamitzador que el teatre valencià necessitava en els difícils anys 50. No va poder ser. A canvi, ha esdevingut un dels directors teatrals més innovadors i prestigiosos de l'estat. Ara ha tornat a València perquè «com els enciams, m'agrada viure tocant terra». Cultiva el seu jardí de Rocafort, con-

—*Cap a mitjans dels anys 50 començes a treballar en aquell grup, ara quasi una llegenda, del TEU. ¿Com va anar allò?*

—Tot allò, contat ara, és una cosa i viscut llavors, era una altra. A la universitat ens vam reunir un grupet de gent que volíem fer teatre i començarem per fer una lectura d'*Escuadra hacia la muerte* d'Alfonso Sastre. José M. Jover, l'historiador, ens va deixar una aula, allò va tenir un cert ressò i el sindicat ens va deixar un lloc per treballar. No hi havia una major relació. També ens van atorgar un director, que era Vicent Ventura, que no volia ser director ni res, llegia el diari i ens deixava fer el que volíem. Allí vaig conèixer Joan Fuster, que venia un dia a la setmana per xarrar amb Ventura i s'avorria molt en els assaigs.

—*Després del TEU, passeu a anomenar-vos Teatro-Club.*

—Això del TEU i el SEU a mi em feia molt poca gràcia i vam crear un grup de teatre universitari, especialitzat i totalment desvinculat del sindicat. El Teatro-club va ser possiblement l'aventura més civilitzada que es va crear en aquella ciutat acorralada que

era llavors València. Qui més el va dirigir, de tota manera, va ser Pedro del Río, Jo me'n vaig eixir quan ja estava en rodatge perquè volia provar unes altres coses.

—*¿Vau arribar a fer teatre en català?*

—Al començament, no. Jo vaig arribar a fer-ne quan muntava obres en l'Ateneu Mercantil. Uns senyors em van proposar fer *Vençut per la ironia*,

RAFA GIL

que va ser la primera obra seriosa que es va fer en valencià després de la guerra. Allí vaig conèixer Sanchis Guarnier i molta altra gent. Més avant vam fer *L'home d'aigua* de Francesc Burguera, una altra de Baltasar Porcel, que s'havia despenjat per València, etc.

—*Sembla que et va costar anar-te'n a Madrid.*

—Si hi ha una persona que mai no se n'ha volgut anar d'ací, he estat jo. No sé per què ara s'es-

tranyen tant que torne. Abans d'anar-me'n, com que Eliseu Climent llavors era el mateix dimoni que ara, vam parlar i vam quedar que si trobàvem cent mil pessetes mensuals, jo em comprometia a fer un teatre estable i nacional. I Eliseu, amb tota la innocència dels seus anys, es posà a buscar els duros i no els va trobar. Jo no sabia què fer. Em va decidir l'empresari del teatre Eslava, que acabava de vendre'l. Em va dir «Xiquet, ets massa fi per a València, ves-te'n».

—*¿Hauria estat factible crear una companyia estable llavors?*

—La millor companyia possible. Inclús a nivell d'estat. En aquell temps hi havia molt bona gent de teatre a València, i molt preparada. Hi havia gent com Pedro del Río, Lola Cardona, Rosa María Mateo, Sanchis Sinisterra... És increïble, vist ara, la gent i les possibilitats que hi havia. El diàleg d'es-

tils, de mons, de concepcions del teatre que hauria estat possible, n'hauria fet de València una capital.

—*¿Què fallava, doncs?*

—Fallaven els diners. El públic ens admetia com a teatre marginal, però no com a teatre professional. D'altra banda, ací s'agraeix molt més que el producte ens vinga de fora, rebotat per l'èxit, que no haver de sostenir ací un esforç. Sempre ha estat així. La gent de la meua generació, almenys, no volia anar-se'n. Si hagueren pogut viure i treballar ací amb el nostre nivell d'exigència, no se n'haurien anat.

—*¿I com arriba un valencianet a dirigir teatre a Madrid? Es tracta d'un club prou restringit.*

—No ho sé. És una de les coses que mai no podré explicar-me. Jo ho tenia tot en la mà per pegar-me la gran bacada: Un caràcter massa sensible, manca de pràctica per a la vida social, pocs contactes i alguns diners a perdre.

A més, el meu debut com a director va ser desastrós i me'n van dir de tots els colors. Però al cap d'un any vaig tenir un èxit considerable i les coses començaren a anar rodades. La veritat és que m'he donat les castanyes més grans, perquè com a professional tinc un defecte gros: quan ja sé fer una cosa, ho deixo córrer i en prove una altra nova. M'agrada experimentar, jugar, i de vegades m'arrisque massa.

—*Ets ben conegut com a director d'actors. ¿Amb quins t'ha agradat més treballar?*

—Podria dir-te més fàcilment els que no m'han agradat i acabariem més prompte.

—*Provem-ho.*

—Millor no. Si jo treballo amb un actor és perquè m'agrada i si no, no hi treballo. Sempre hi ha gent amb la qual treballo més a gust, o més sovint, i la coneixes bé, com Amparo Baró, Vicente Parra, la Goyanes, Pilar Pérez Sirvent o J. M. Rey. Hi ha una actriu de repartiment magnífica, Anna Maria Barbany, que és possiblement amb qui millor treballo jo. Però això, al capdavant, no té massa importància. Cada paper, i cada moment, tenen les seues exigències.

—*¿I quant als escenògrafs?*

—Això és un altre compte. Pense que als directors de teatre de la meua generació ens ha costat tant de trobar un llenguatge escènic propi perquè hem hagut de suportar canvis brutals d'estil a les escenografies. Hem viscut una autèntica tirania dels escenògrafs i ens ha calgut adaptar-nos, sovint amb dolor, a unes propostes de vegades confuses, o grandiloqüents, allunyades dels nostres punts de vista.

—*L'entrada de cavall sicilià del teatre institucional deu haver canviat molt el panorama ¿Per a millor?*

—Sobre això jo ja sé que molta gent no estarà d'acord amb mi, però pense que en art cal córrer un risc. No només, però també, el de l'èxit i el fracàs. Cal córrer un risc intel·lectual, estètic, personal. I ja em diràs quina necessitat imperiosa d'innovar, de trencar esquemes, de jugar-s'ho tot a cara i creu ha de tenir qui cobra un sou còmode cada mes passe el que passe. El teatre institucional, desgraciadament, esdevé un luxe, una anècdota decorativa que s'associa a actituds festives o d'entreteniment per a l'èlit dels degustadors refinats. I el teatre no és això. És un mitjà de comunicació directe, poderosíssim, ampli.

—*De tant en tant has dirigit alguns muntatges a València.*

—Sí, el *Vinatea*, una òpera en català amb música de Matilde Salvador i els *Misteris del Corpus*. Jo he vingut sempre que m'ho han demanat.

—*¿I has seguit el teatre que s'hi feia?*

—Una mica, sí. I pense que hi ha coses esperançadores. A tot arreu, per exemple, és ben estrany trobar gent que escriga teatre mentre que a València hi ha uns quants autors, i bons. I encara n'hi podria haver més. Això és una sort excepcional i no s'aprofita, fins i tot s'oblida. A mi, em fa una mica de vergonya pensar que a València tenim les matèries primeres però no sabem fer el producte, supose que per la incultura profundament arrelada del terreny. A hores d'ara, pel que veig, també ací es pretén fer un teatre de luxe, publicitari, que no és una resposta a una demanda social, si és que n'hi ha.

—*¿Creus que als valencians ens ofega l'estètica?*

—No, en absolut. El que passa és que hi ha prou valencians coents, que és una altra cosa. A banda tòpics, jo trobe que en el fons els valencians som molt austers i estèticament funcionals.

—*Sembla inevitable preguntar-ho. ¿Per què has tornat?*

—No ho sé, o sí. He tornat perquè

volia tornar. De raons, no en tinc cap. No he vingut a llevar el lloc a ningú. Això, per descomptat. Si torne a treballar a un teatre, serà com sempre, arriscant. Mai no he volgut quedar-me a Madrid. València és la meua ciutat i, d'altra banda, té una qualitat de vida prou gran. Que la ciutat és amarga

a uns altres nivells, ja ho sé i n'estic avesat. A més, no m'hi fique.

—*Però tornaràs a fer teatre.*

—¡I tant! El que no sé és ni quan ni com ni què. No tinc cap idea clara, tret d'una: jo faig sempre el que em dóna la gana i quan vulga fer-ne, tard o d'hora, faré teatre. □

RAFA GIL

«En el fons els valencians som molt austers i estèticament funcionals».